

Memet Niyazi

AQMESCİT QIZ OCA MEKTEBİNİN RESMİY AÇILIŞ MERASİMİ MUNASEBETİMEN

Bugün bizge bir tarihtir, artsın bonday adımlar...
Sav bolıñız cıyın yapqan efendiler, hanımlar.
Bo mekteptir curtımıznıñ bir tek ana ocağı,
Qız balağa doğrı, açıq eñ şefqatlı qucağı.
Bo mekteptir, üyretecek bizge ilimni, edepni,
Tatarlıqni köterecek, İsmail bey Mektebi
İsmail bey kimdir? Aytsın, barmı onı bilmegen?
O tuvulmı bizniñ içün köz caşların silmegen?
Ep cılağan, ep acınğan, alay ömrin sarf etken,
Tatarlıqni yülsetecek ğayretlermen tüketken...
O tuvulmı qartnı-caşnı gece-kündiz oqıtqan?
O degendir: qorqma, bir kün kelir, barlı bolırsıñ,
Doğrıl biraz, aldın cür, tatar qarlı bolırsıñ
Er kes bilir onıñ üyken maqsatların, emelin.
Belki onıñ soyı qurdı bo mektebin temelini.
Bir quyaştır: nurın çaçqan Yeşil Curtınıñ üstinde,
Uçacaqmız o zaman biz yarın da, bugün de.
Mektebimiz yaşadıqça, büyük namı yükselsin,
Bizge nurlı fikirlerden, tirilikler tez kelsin.
Bugün bizge bir tarihtir, artsın bonday adımlar.
Sav bolıñız, cıyın yapqan efendiler, hanımlar.

CURT SÜYGİSİ

Gülsüm hanım, aruvçe qız
İstanbulda tuvğan edi.
Yaşı boldı altı-yedi.
Anasından sordı cañğız:
– Anam, Qırım qayday curttır?
Onda bolğan halq kimlerdir?
Dedi: – Qızım, biz tatarmız.
Qırım bizniñ curtımızdır.
Ceri-köki ter-temizdir,
Qırımında da bizler barmız.
Qartanaylar, qartbabaylar
Bizni kelir dep qaraylar.
Bildi Gülsüm tatarlığın,
Qırım degen curt barlığın.
Hayalinde onı süydi,
Körmedim dep candı küydi.
Mektepte bir arsız bala,
Ne qızara, ne utana,
Bir kün oğa tatar dedi,
Eriştirdi, eriştirdi,
Ağız burın tırıştırdı.
Başqa qızlar küle edi,
Bo zavallı qıza edi,

Em içinden cana edi.
Gülsüm totay cılay cılay
Qayttı üyge. Dedi: – Anay,
Qayda babam, tez ayt endi!
Qıçqırıqlap yer tebindi.
– Ne boldı, şo? Qızım toqta.
Qateceksiñ babañnı?
Tıñlamaysıñ iç anañnı.
– Canım, aytsa, babam qayda?
Mektepte bir soysız bala
Cüregime ateş sala,
Mağa tatar dep eglene,
Tatlı canım örselene.
O mektepte men oqımam.
Sizniñ tutqan colnı quvmam.
Biz ketiyik curtımızğa.
Onda bilgi, edep yoqmı?
Tatarlığın süygen qızğa
Curtımızda mektep yoqmı?

DOBRUCADAN SİZGE SELÂM KETİRDİM

Bizge Qırım bir çağrım bolsa da
Köp vaqıtlar bir haber alalmadıq...
Asretlikten közlerge yaş tolsa da,
Yeşil curtqa col tabalmadıq.

Soñra tuydıq: qaranlıqlar aşılgan,
Güzel Qırım yeşillengen, şeñlegen...
Çatır Tavdan küneş nuri çağılğan,
Millet curtta bayram yasap eglengen.

Mında Tuvğan qartlarımız canlandı,
“Hanlıq” tuyıp süyingenden cılaştı.
Curt qayğısı çekken caşlar atlandı,
Caş cigitler, cetken qızlar oynaştı.

Yüz elli yıl tusnaq qalğan tatarlıq
Sarıp cıyğan “Kök Bayraq”nı köklerde
Sallandırğan... oh ne aruv şo barlıq...

Bek az evel ayrılğanımız Qırımdan
Tozalmaymız, qaytacaqmız, artıq biz
Qurtarıñız, anlaşılsın bir vatan
Qardeşleri bolğanımız gerçekten.
Birleşiyik, biz ölsek de ölmesin
“Tatar namı” eşitilsin yüksekten.
Endiden soñ duşman bizni bölmesin.

Tatarlıqını yaşatacaq caşlarğa
Dobrucadan biñ itiram ketirdim.
Curt qayğısın çekken qızğa, caşlarğa,
Aq yürekten taşqan selâm ketirdim.

EŞİTEMEN

Eşitemen, şo Qırımda, Qazanda.
Orenburgda, Türkistanda, er yaqta,
Tatarlıqni coytmaq için tırışqan
Bir quvet bar. Qolı qanlı, qalbi taş,
Bizden tügül şo quvetke qarışqan.
Köziñni aç, coyılma, ey tatar caş!
Abaylayıp cür! Avdarılğan car bolır.
Köziñni aç! Açıq közler bar bolır.

Eşitemen, aqmaz bolğan dereler.
Kesek-kesek qanğa tolğan alay cer,
Nurlı közler tırnaqlarman oyılğan.
Tatar caşı, iç bonlarğa tözilmiy.
Tatarlıqni yıldızları coyılğan.
Şay bolsa da, gene ümit üzilmiy.
Aldıñni kör! Çuqır capqan qar bolır.
Ötkir bolsañ, curtuñ sağa yar bolır.

Eşitemen, insanlıqni parlağan,
İnsanlıqni insanlarğa carlağan
Qara quvet bilgilerni, oquvni
Ezgenden soñ, toqtatqan aqqan suvni.
Şo suv bizniñ qanımızdır, tatar caş!
Şo sebepten tüşleri qırmızıdır.
Emgenleri Ana Curtniñ qızıdır.
Kelir bir kün, o qanlarını bir quyaş
Coyar. Curtta uzın künler toy bolır.
Geçken künni oylap külgen oy bolır.

Şo toylarda, ey Siz, tüşken Yıldızlar,
Sizniñ için tatarnıñ qartı-caşı
Tögecekler cılay küle közyaşı,
Tüşken tamla qurğan curtnı yaldızlar!

MARŞ

Qarañğı keçe, tuvmaz kün, qorqılı colda,
Bilgisiz, oysız qalğamız... Col soraymız.
Curt ketken, tusnaq qalğamız biz cat qolda,
Endiden soñ bir añacaq kün qaraymız.
Tañ açılsa, kün tuvsa, oñğanlıq bolsa...
Qaruv kelse caşlarğa, bir hanlıq bolsa.

Artqa qarap moñ boldıq, quyaş da batqan.
Aldımızda körinmiy cilt etken yıldız.
Can acırsız, baş tavsız em çoq qaratqan,
Tañrı ebin taptırğaydı qaldıq cansız.
Tañ açılsa, kün tuvsa, oñğanlıq bolsa...
Qaruv kelse caşlarğa, bir hanlıq bolsa.

Alay halq da talq bolğan bizlerge uşap,
Tırışqan soñ col alıp sıyların tapqan.
Cıyılıñız ey caşlar, turmañız qarap...
Edil boyın, Or betin qaranlıq capqan.
Tañ açılsa, kün tuvsa, oñğanlıq bolsa...
Qaruv kelse caşlarğa, bir hanlıq bolsa.

Cılay cürrip kün bolmay, vaqıtlar ozmay.
Cürmeseñ colnı öndirmiy köz caşları.
Tatarlıqqa qaralsın; coyılğan Giray,
Curt taralsa da sav bolsın qoldaşları.
Tañ açılsa, kün tuvsa, oñğanlıq bolsa...
Qaruv kelse caşlarğa, bir hanlıq bolsa.

MEÑLİ GERAY MEDRESESİNE MARŞ

Curtımızda ta eskiden ilim yeri tanılğan,
Meñli Geray medresesi yükselgen bir ocaqtır.
Bilgi nurı Yeşil Curtqa bu ocaqtan saçılğan
Endiden soñ bu nur sönmez: o er vaqıt parlaqtır.

Ey nur açıl, bir quyaşday biz yaşlarnı aydınlat!
Tatarlıqñı qurtaracaq bilgilermen ep yaşat!

Caillik qalın perdesin bir quvetli el yaqında,
Parça-parça yırtqandan soñ qaranlıqlar açılır.
Bayquş susar bu muqaddes Qırımñın er yağında,
O el bizmiz, bilgimizden oñğanlıqlar saçılır.

Ey nur açıl, bir quyaşday biz yaşlarnı aydınlat!
Tatarlıqñı yükseltecek bilgilermen ep yaşat!

Tarih bizge atalardan ölmez şanlar taşığan.
Üstimizde Meñli Geray hanñın üyken namı bar!
O şanlarnı yaşatacaq ordu bizmiz, er zaman.
Silâmız maariftir. Bizden zalim, cav qaçar.

Ey nur açıl, bir quyaşday biz yaşlarnı aydınlat!
Tuznaq qalğan tatarlıqñı bilgilermen ep yaşat!

Arqadaşlar! Ğayret-ğayret, tez açılın bahtımız!
Yaşav aqqı coyılmasın, öksüz, yoqsıl milletiñ!
Bağlılığımız tavsigenden soñ yıqılğan tahtımız.
Ya Rab, tezden sen yarlığa, bizden kesme rahmetin.

Ey nur açıl! Ey muqaddes quyaş bizni aydınlat!
Sisli curtnı şeñledir de tatarlıqñı ep yaşat!

MEN QAYDAYMAN ?

Bir qaravda oysız asker balaman,

Bir qaravda oylana da qalaman.
Balalıgım tutsa, külip caynayman,
Qartlıq eske tüşse, elden yalaman.
Kün ozğarsam külkilermen diyen de,
Sürek ketmi, muğaya toqtalaman.
Külgenim de çayna bir küliş, kül bolsın.
Küle turıp cürekke ot salaman.
Men ömrimde az küldim, köp cıladım.
Cılay, cılay, tübinde cal alaman.
Halqıñ körgen künlerin biz körmedik;
Körmiz dep, kimerde oylanaman.
Küydi bavur, qaralandı qasvetmen;
Men de şaşım, neçün dertli bolaman?
Bo dertni men qaydan aldım? Qaydayman?
Belki, curtsiz qalğan öksiz balaman!
Curt degende cüregimden ot çığa.
Dertim de şo: “Curt!” diye de qozğalaman.

Köstence
1905 s.

NEÇÜN SÜYDİM

Qırımñ çöl betinde,
Azavñ bir çetinde,
Şırın atlı bir köyde,
Belki cartı bir üyde
Babam tuvğan.

Qıpçaqta oynay caynay,
Ösken emiş qartanay.
Keten soqqan, şal örger,
Şay aruv künler körgen,
Başın cavlıqman buvğan.

Qızlar-caşlar quyaşlap
Künden alğanlar savlıqını.
Tañ cerine uşay dep
Qullanğan al cavlıqını.
Ton cabınıp qart cürger,
Caş quşanıp at sürger.
Tüye macar cekkenler,
Toylay cıgıp ketkenler.
Toydan toyğa avuşıp,
Keday yarge qavuşıp
Oñğanlıqqa dalğanlar,
Yaşav zevqın alğanlar.

Soğış bolsa davullar
Çalğan. Köyler, avullar
Tolğan erge, cigitke.
Curtñıñ cavı er itke
Küçlerin bildirgenler,

Köteklep siñdirgenler.

Şay bolsa da, Qırımdan
Ot bastırıp çıqqanlar.
Tüşine qala insan,
Neçün curttan bıqqanlar?
Neçün, neçün çıqqanlar?
Taşlap zavallı cerni?

Ne bolıp talq bolğanlar?
Kim qorqutqan erlerni?
Quşnı qorqutqan cılan
Yuvacığın taşlatır.
Bir kişide pitse qan
Canın otqa aşlatır.
Quş bek ince bir dalğa
Qonıp duşmannı bekler,
Cüregi de lüpilder,
Alğan ölimni alğa.

Biz şonlarmız: Tışlarda
Curt qayğısın çegemiz.
İlerki soğuşlarda
Curt dep ölim'ekenmiz?
Ana, şonday bir duşman
Yeşik Curtnı talağan,
Dayanalmay biraz can
Tışqa çığıp cılağan.

Biz quş tuvulmız caşlar,
Biz insanmız curtdaşlar.
Biz qorqmazmız duşmandan,
İnsan qorqmaz cılandan.

Anaydan eşitken soñ
Kördim curtımnı süydüm.
Topraq qoqlap öpken kün,
Yazıq! – dep candım küydüm.
Köp zamanlar calbardım,
Şo bizniñ il cıyılmay,
Qırımğa şay dep bardım,
Köz caşlarım tıyılmay.

OYLAV

Bizniñ halqqa, talaş barda cav ne kerek?
Turiş, soğış bolmasına tav ne kerek?
“At aylansa qazıǵına” degen qartlar!
Talaşqan soñ barışmağa bav ne kerek?!

Törem, törem şay muğaydım aytalmayman,
Öziñni de muğayır dep batalmayman.
Biz carlılar anda, mında oy talq boldıq,

Kün körmedik, körermiz dep catalmayman.

Curt camaŋa qaldı törem, curt camaŋa!
Ketti Qırım, cılay qaldıq em Qazanğa!
Endiden soñ ne biliyim bolırm'eken,
Qavuşqaydıq biz davkesiz bir vatanğa!

Tözüv bolmay ozğan künni bir oylansaq
Qadir Tañrım! Atay qabrin bir aylansaq!
Birlik bolğan, bek bolğan kingeşüvmen,
Ata curtın alacaqqa bir saylansaq!

ÖZ CURTIMDA ĞARİPMEN

Yeşillenmiy, külmiysiñ curt, neçin tüzsiysiñ?
Aqşamlarıñ süs bola, tañ fayız berip açılmay,
Quşlar çıraysız, çeçeklerden qoqı cayılmay,
Ah, sanki bir ümitsiz, hasta, güzel bir qızısiñ!
Yaznı moñlıq ozğardı, qış geçti qayğılarman...
Men oñğan kün beклиyem, milletke sayılarman.

Bir oñğan kün qalbimde oñğan baar beклиyem.
Er tüşte, er örnekte açsın diymen çeçekler.
Yeşillensin çimenler, çöl, tav, çayır, terekler.
Quşlar ötsin, suvlar aqsın bir bonday kün beклиyem.
Qanat cayıp melekler, tolgınlanğan çöllerde,
Oynaşsınlar periler, özenlerde, köllerde.

Uçmağımız Yeşil Curt, bayrağımız çeksiz kök,
Bolsın diymen, üstinde alem körmiy zevq sürsek.
Şanlarıman öginsek, millet bolıp bir cürsek.
Nurlar saçsa yüksekten curtımızğa kök.
Oh! ne tatlı tilekler, moñ qalbimde yaşattım.
Curt süygisi can bilip, öz ömrimni aşattım.

Men şay dedim, aylandım, qayttım Ana-Vatanğa,
Keldim, kördim. Tavsingen halq suvınğan özinden.
Haz yetmey iç bir kimse sözünden
Qalmasaydı, ya Rabbi, Curt kene de camaŋa
Er qalpte bir huzur bar, er köz halqqa ters qaray,
Qart caşlıqqa erişken, caş qartlıqını bek qorlay.

Cat tuvulman men sağa, cat qalmadım bir zaman.
Tiş yerlerde cürsem de sağınıp da cıladım.
Köp tintıdım hayalım, cırlaman qarşılardım.
Cıltırağan ümitmen taptım tısta dost, tuvğan.
Öz curtımda Ğaripmen. Öz halqımda kimsesiz.
Açıl biraz Yeşil Curt, açıl biraz güzel qız!

Köstence
1920 s.

QIŞNIŇ SELÂMI

Qış qıravman bayğa selâm cibergen,
Degen: Bo cıl biraz erte kelirmen,
Cağarlıgım, kiyerligin vaqtında
Köziñ açıp-açıp azır tutsın qatında.
Qırav aytqan: Bo qayday şiydir canım,
Yoqmı acuv yoqsıllarğa sultanım?

Selâmiñman ep quvanğan barlılar,
Can taşıylar bilesiñmi carlılar?
Qış ökirip degen: Sen sus qırav taz.
Bir selâmman carlı meram añlamaz.
Sen qalırñıñ, olarğa men batarman,
Qarlı, buzlı cavdırır da aytarman.

Şonday beter özü keldi qapıdan,
Alaymız, qaltıraymız qorqıdan.
Merameti azdır colda qondırar,
Eşitmesin... Soñra meni toñdırar.
Ana cavdı! Sert çıraylı beyaz qar.
Mekteplerde öksiz qız bar, bala bar.

Qolı qatqan ayaqları qızarğan,
Zavallınıñ beti, menzi morarğan.
Qaravundan añlaşıla: Meramet
İstegeni. Barlı, sen de yardım et:
Qalıñ kiyim kiysin, biraz qımtansın,
Cıllı üde havfsız catıp bir qansın.

Bay baladay üsti başı caraşıp,
Qışqa külsin közleri cıltıraşıp.

TATAR BARMİ DEP SORAĞANLARĞA

Tatar barmı dep kim soray? Men barman.
Atın sanın bek tanığan caş tatarman.
Türkten özge tuvğanım yoq dünyada.
Türkniñ özi, öz qardaşı Çoñarman.
Millet adım türk bolsa da, tarihte
Şanlı adım tatar, şay dep yazarman.
Öz teregin begenmegen soysızlarğa
Gür davuşman: “Kerekmiysiz!” dep aytarman.
Kelgen keçken hanlıqlarını, barlıqlarını
Yoqtır, degen qansızlarğa cav bolarman.
Sav bol, aruv millet! Bugün yuqlasañ da,
Köz yaşımmen betiñ sıypap men yantarman.
Talq bolsaq da, halq qatında şüretiñ bar,
Kün körersiñ sen de halqday itibarman.
Men körmesem savlıgımda bonday künler,
Mezarımda: “Tatar qayday?” dep sorarman.
“Tatar qayday?” dep sorarman mezarımdan.
Alalmasam yahşı cevap, ah!... Cılarman.

YEŞİL ADA

Tabiattan, toplanılğan çeçekten,
Bek tüzüv bir demetsiñ “Yeşil Ada”!
Kimerde bir yapraqlarıñ solsa da,
Barmı bilmem senday aruv köringen?
Sanki Qudret qolıman işlengensiñ!
Ter-temiz bir avaman beslengensiñ.

Deñizlerden sırlar alğan dalğalar,
Erten, aqşam eteklerin öperler.
Soñ sayğıman o sırlarını serperler,
Ondan ülgı alır bağlar, bağçalar!
Bir dilbersiñ bizmen gizil tanışqan!

Yüksek-yüksek minberlerday tavlarmı,
Üstlerinden kelgen sesni diñleyik,
Oh bek tatlı. Biz de şulay iñleyik.
Derdin ayta, ölilerge savlarmı.
Hutbe oquy sanki vatan perisi,
Bir ceverday söziniñ er birisi.

Bo tatlı ses keçken künden bizlerge
İbret bergen aқиqatler añlata!
Menday zayıf qalplerge söz qata,
Diy ki, ğayret kerek endi sizlerge!
Ğayret qayday laqırdı? añlamaymız.
Biz yarını bugünden oylamaymız.

Cırlay tura, Sevda Yeri, Uçansuv,
Süygi yaşay özenlerde, göllerde.
Meleklerge oynaş yeri çöller de
Közleriñmen aqqan suvday sağın quv!
Yeşil Curtqa, dilberlikler saçılğan.
Moñlıq ketip, nurlı küneş saçılğan.

YEŞİL CURTQA

Bir çaş bala anasız, babasız qalıp tentise,
Künsiz ösken çeçekday cañğız bir insan bolır.
Öksizligi bilinmiy erkin tapsa, qaralsa,
Tavnı, taşnı cañğıratqan gür sesli arslan bolır.

Millet de bonday: öksiz, bir kimsesiz ezilse,
Köp turmay cer yüziñde birikmiy talqan bolır.
Ölet kirse, ot tüşse, tınçlıq bolıp turğanda,
Halq arası tabılmay, ortalıqta qan bolır.

Ya qoldaşıp alay qalq bir-birimen baylansa,
Üzilmegen, qopmağan qaviy bir arqan bolır.
Millet degen ocaq da qardaşıqtır: İnsanıñ

Ayrılmıǵan uruvday er bir tuvǵan bolır.

Quş uçmaǵan üstinden, altın saray qapısı,
Ters cel esip cabılsa, tez künde viran bolır.
Vatan da şunday qaralmaq, oǵarılmay taşlansa,
Moñlıq berip curtlıqqa, miyavquş qonǵan bolır.

Curt qaralsa, milletke taqat kelse, soñ bizde,
Coyılmamaq, yükselmek belki, bir iman bolır.
Ah... bek töben qalǵanımız qaranlıqlar içinde,
Oylanmaymız aqaylar, bizge nasıl tañ bolır?

Kevde cerge cabısqan, millet sınıq qanatman,
Talpınsa da uçalmaz, can berip qurban bolır...
Men bilmiyem, sorayman, barmı bilgen Qırımda?
Tatarlıǵı yükselip, qaçan curt oǵan bolır?

Cürekleri avlıqken, can talaşqan marazmız...
Bek tırışıp çalıssaq, belki bir derman bolır...
Keç bolsa da, aydıñız, çalışayıq qaruvman,
Aqsızlıqñıñ künleri şulay qapanǵan bolır.